

Odpowiedzialność zabezpieczycieli za zobowiązania umorzone w postępowaniu restrukturyzacyjnym oraz postępowaniu upadłościowym osoby fizycznej

W niniejszym artykule zostanie rozważona problematyka odpowiedzialności współdłużników solidarnych i dłużników rzeczowych za umorzone zobowiązania zarówno w przypadku wykonania układu przyjętego i zatwierdzonego w postępowaniu restrukturyzacyjnym lub upadłościowym, jak i planu spłaty ustalonego w postępowaniu upadłościowym osoby fizycznej. Celem artykułu jest przede wszystkim udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy z chwilą wykonania układu lub planu spłat wierzyciel traci możliwość dochodzenia przysługujących mu roszczeń wobec zabezpieczycieli także w zakresie, w jakim zostały one umorzone na mocy układu lub planu spłaty.

BARTOSZ SIERAKOWSKI
BARBARA SZCZEPKOWSKA
ALEKSANDRA WITOWSKA

Zasada akcesoryjności zabezpieczeń w polskim prawie cywilnym

Rozpoczynając niniejsze rozważania, należy przede wszystkim przeprowadzić analizę pojęcia akcesoryjności praw. Akcesoryjność (inaczej: niesamoistność) prawa podmiotowego odnosi się do zabezpieczenia wierzycielności. W takim przypadku można wyróżnić prawo główne (czyli wierzycielność) i zabezpieczenie będące prawem dodatkowym¹.

W literaturze prezentowane są dwa ujęcia akcesoryjności. Według pierwszego z nich przez pojęcie akcesoryjności rozumie się zależność, niesamoistność, niesamodzielność prawa². Akcesoryjność w tej odmianie polega na takim prawnym powiązaniu między zabezpieczającym prawem

¹ M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System prawa prywatnego*, t. 1 (red. M. Safjan), Warszawa 2007, s. 741.

² S. Grzybowski [w:] *System prawa cywilnego*, t. 1, Wrocław 1985, s. 225; A. Szpunar, *Akcesoryjność hipoteki*, Państwo i Prawo 1993, nr 8, s. 16 i n.

i zabezpieczoną nim wierzytelnością, że powstanie, zakres, treść, przeniesienie, wykonywanie i wygaśnięcie prawa zabezpieczającego uzależnione jest od zabezpieczonej wierzytelności³. Z kolei ujęcie drugie odwołuje się do istnienia funkcjonalnego związku między prawem akcesoryjnym a prawem głównym, polegającego na tym, że prawo niesamoistne zabezpiecza prawo główne⁴. W tym ujęciu zależność istnienia i treści prawa niesamoistnego od istnienia i treści prawa głównego można traktować jako następstwo łączącej te prawa więzi funkcjonalnej⁵. Słuszne wydaje się przyjęcie właśnie tej koncepcji. O akcesoryjności należy mówić z uwzględnieniem funkcji prawa akcesoryjnego.

Za jedno zobowiązanie może odpowiadać solidarnie kilka osób. Polega to na tym, że współdłużnicy mogą być zobowiązani w ten sposób, że wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna, a zaspokojenie wierzyciela przez któregokolwiek z dłużników zwalnia pozostałych. Zobowiązania mogą być również zabezpieczone poprzez osoby trzecie w stosunku do pierwotnego stosunku, a ich odpowiedzialność może być osobista lub rzeczowa. Odpowiedzialność osobista polega na tym, że wierzyciel może uzyskać zaspokojenie z całego majątku osoby odpowiedzialnej za wykonanie zobowiązania. Dłużnikiem osobistym jest np. poręczyciel cywilny lub wekslowy. Odpowiedzialność rzeczowa polega na tym, że wierzyciel może uzyskać zaspokojenie z określonego składnika majątku osoby odpowiedzialnej za wykonanie zobowiązania. Dłużnikiem rzeczowym jest np. osoba, na której majątku ustanowiona jest hipoteka czy zastaw na zabezpieczenie cudzego zobowiązania.

Generalnie w polskim prawie obowiązuje zasada akcesoryjności zabezpieczeń⁶, co zostanie zilustrowane na przykładzie poręczenia i hipoteki. Odnosząc się do uregulowania kodeksu cywilnego w zakresie poręczenia, na podstawie art. 879 § 1 k.c. o zakresie zobowiązania poręczyciela rozstrzyga każdorazowy zakres zobowiązania dłużnika. Przepis wyraża zasadę akcesoryjności poręczenia, bowiem zakres zobowiązania poręczyciela jest powiązany (zależny) z zakresem zobowiązania dłużnika głównego⁷. Najogólniej rzecz ujmując, akcesoryjność poręczenia przejawia się w tym, że:

- poręczyciel ponosi odpowiedzialność tylko wtedy, gdy istnieje ważne zobowiązanie dłużnika głównego,

³ J. Pisuliński [w:] *System prawa prywatnego*, t. 4 (red. E. Gniewek), Warszawa 2005, s. 530; J. Pisuliński, *Hipoteka kaucyjna*, Kraków 2002, s. 58 i n.

⁴ Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1993, s. 77; E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2003, s. 253-257; J. Gołaczyński, *Zastaw na rzeczach ruchomych*, Warszawa 2002, s. 21; B. Swaczyna, *Hipoteka umowna*, Warszawa 2007, s. 27.

⁵ B. Swaczyna, *Hipoteka...*, s. 27.

⁶ Należy zaznaczyć, że nie jest to pogląd powszechnie podzielany w doktrynie prawa. Por. T. Czech, *Ogólne zasady dotyczące zabezpieczeń wierzytelności w polskim prawie cywilnym*, *Monitor Prawa Bankowego* 2014, nr 6, s. 65-66 oraz powołane tam piśmiennictwo.

⁷ J. Gołaczyński [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz* (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2016, komentarz do art. 879 k.c., nb 1.

ikres, treść, przenie-
ającego uzależnione
ie drugie odwołuje
wem akcesoryjnym
samoistne zabezpie-
ności prawa niesamo-
ktować jako następ-
wydaje się przyjęcie
z uwzględnieniem

ie kilka osób. Pole-
ni w ten sposób, że
d wszystkich dłuż-
na, a zaspokojenie
ozostałych. Zobo-
trzenie w stosunku
że być osobista lub
że wierzyciel może
zialnej za wykona-
zyciel cywilny lub
że wierzyciel może
oby odpowiedzial-
ym jest np. osoba,
na zabezpieczenie

esoryjności zabez-
czenia i hipoteki.
kresie poręczenia,
ęczyciela rozstrzy-
raża zasadę akce-
zyciela jest powią-
tego⁷. Najogólniej
ym, że:
edy, gdy istnieje

05, s. 530; J. Pisuliński,

ewek, *Prawo rzeczowe*,
Warszawa 2002, s. 21;

prawa. Por. T. Czech,
nym, *Monitor Prawa*

wski), Warszawa 2016,

- umorzenie długu głównego powoduje wygaśnięcie poręczenia; jest przy tym obojętne, czy wierzyciel został zaspokojony, czy nie,
  - o zakresie zobowiązania poręczyciela rozstrzyga każdorazowy zakres zobowiązania dłużnika głównego (art. 879 § 1 k.c.), jednak czynność prawna dokonana przez tego dłużnika z wierzycielem po udzieleniu poręczenia nie może zwiększyć zobowiązania poręczyciela (art. 879 § 2 k.c.),
  - poręczycielowi, zgodnie z art. 883 § 1 k.c., służą przeciwko wierzycielowi wszelkie zarzuty, jakie może podnieść dłużnik główny⁸.
- W przypadku hipoteki zasadę akcesoryjności wyraża między innymi art. 94 u.k.w.h.⁹, stosownie do którego wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką pociąga za sobą wygaśnięcie hipoteki, chyba że z danego stosunku prawnego mogą powstać w przyszłości kolejne wierzytelności podlegające zabezpieczeniu. Podobną zasadę formułuje art. 18 u.z.r.¹⁰ w stosunku do zastawu rejestrowego.

Charakter prawny układu zawartego w postępowaniu restrukturyzacyjnym lub upadłościowym

Analizę charakteru prawnego układu warto rozpocząć od pierwotnych uregulowań zawartych w przepisach p.u. z 1934 r.¹¹, a także p.p.u.¹². Do układu między dłużnikiem a jego wierzycielami mogło dojść na podstawie obu wskazanych uregulowań.

W. Gawlas i W. Jonsik przyjęli, że układ stanowi umowę zawartą między dłużnikiem a wierzycielami, podlegającą art. 621 i n. Kodeksu zobowiązań¹³. Za podobnym określeniem istoty układu wypowiedział się O. Buber¹⁴. Z wyżej wskazaną koncepcją układu jako umowy nie zgodziła się jednak większość przedstawicieli doktryny¹⁵. Zdaniem M. Allerhand: „[...] przeciwko pogładowi, że układ stanowi umowę, przemawia to, że także mniejszość, która nie głosowała za układem, jest nim związana, nie można więc przyjąć umowy tam, gdzie brak jest zgody na treść aktu prawnego, a zaznaczyć to należy zwłaszcza odnośnie do tych wierzycieli,

⁸ M. Bączek, *Odpowiedzialność cywilna poręczyciela*, Warszawa 1982, s. 63 i n.; A. Szpunar, *O zasadzie akcesoryjności poręczenia*, *Paestra* 1992, nr 11-12, s. 22 i n.; A. Szpunar, *Zabezpieczenia osobiste wierzytelności*, Sopot 1997, s. 80 i n.

⁹ Ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotecie (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1007), dalej: „u.k.w.h.”.

¹⁰ Ustawa z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1278), dalej: „u.z.r.”.

¹¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. nr 93, poz. 834, ze zm.), dalej: „p.u. z 1934 r.”.

¹² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. nr 93, poz. 836, ze zm.), dalej: „p.p.u.”.

¹³ W. Gawlas, W. Jonsik, *Prawo upadłościowe wraz z przepisami wprowadzającymi prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym z komentarzem*, Poznań 1935, s. 184.

¹⁴ O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936, s. 147.

¹⁵ Wyraźnie przeciw umownemu charakterowi układu wypowiedzieli się: J. Broł, *Postępowanie upadłościowe i układowe. Ogólna charakterystyka*, Warszawa 1991, s. 29; M. Allerhand, *Prawo upadłościowe z komentarzem Maurycego Allerhanda. Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych*, Bielsko-Biała 1996, s. 320-321; Z. Świeboda, *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*, Warszawa 1999, s. 211-212.

którzy w ogóle nie brali udziału w postępowaniu [...]”¹⁶. Jak dowodzi M. Allerhand, rozstrzygające dla istoty układu jest orzeczenie sądowe¹⁷. Do podobnych konkluzji, obok powołanego wyżej autora, doszli także inni przedstawiciele doktryny międzywojennej, tacy jak: S. Arnold, G. Lauter, J. Korzonek¹⁸.

Pojawiały się również poglądy, które odrzucały zarówno koncepcję układu jako umowy materialnoprawnej, jak i orzeczenia sądowego zatwierdzającego układ. Zgodnie z koncepcją F. Zedlera układ zawarty w postępowaniu układowym jest ze swej istoty formą ugody sądowej, do której ważności jest wymagane zatwierdzenie przez sąd: „Od zwykłej ugody sądowej różni układ to, że dla jego zawarcia nie jest wymagana zgoda wszystkich wierzycieli, lecz wystarczy zgoda większości wierzycieli posiadających określoną większość głosów. Drugą istotną różnicą pomiędzy układem a zwykłą ugodą sądową jest zakres mocy obowiązywania układu [...]”¹⁹.

W późniejszym okresie obowiązywania wyżej powoływanych rozporządzeń pojawiły się koncepcje układu o złożonym charakterze prawnym. S. Gurgul, twierdził, że na ten akt składają się umowa między dłużnikiem i wierzycielami oraz władcza czynność sądu państwowego w postaci zatwierdzenia układu²⁰. Zwolennikami koncepcji złożonego charakteru prawnego układu byli: K. Piasecki²¹, P. Nazarewicz²² oraz D. Czajka, dla którego oświadczenie woli w formie propozycji układowych stanowi swoistą ofertę²³.

Powyższa koncepcja znalazła uznanie także wśród przedstawicieli doktryny na gruncie Prawa upadłościowego z 2003 r.²⁴ (w wersji pierwotnie obowiązującej). Zdaniem Z. Świeboda układ jest szczególnym aktem prawnym o złożonym charakterze, składającym się z trzech elementów, tj.:

- oświadczenia woli upadłego zawartego w złożonych propozycjach układowych lub oświadczenia woli wierzyciela, jeżeli na jego wniosek sąd ogłosił upadłość z możliwością zawarcia układu, który to wierzyciel złożył wstępne propozycje układowe,
- oświadczenia woli złożonego w odpowiedniej formie przez odpowiednią liczbę wierzycieli oraz
- orzeczenia sądu zatwierdzającego układ²⁵.

¹⁶ M. Allerhand, *Prawo...*, s. 320-321.

¹⁷ M. Allerhand, *Prawo...*, s. 320-321.

¹⁸ J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym*, Wrocław 1992, s. 613-614.

¹⁹ F. Zedler, *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1997, s. 429.

²⁰ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 941.

²¹ K. Piasecki, *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym*, Bydgoszcz 1992, s. 143.

²² P. Nazarewicz, *Układ w postępowaniu upadłościowym*, Przegląd Prawa Handlowego 1994, nr 1 (cz. I), s. 1 i n.

²³ D. Czajka, *Układ w prawie układowym*, Warszawa 2002, s. 110-111.

²⁴ Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 2171, ze zm.), dalej: „p.u.”.

²⁵ Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 344.

niu [...]”¹⁶. Jak dowodzi jest orzeczenie sądowe¹⁷. ej autora, doszli także inni jak: S. Arnold, G. Lauter,

zarówno koncepcję układu sądowego zatwierdzającego try w postępowaniu układo- órej ważności jest wymagane łowej różni układ to, że dla h wierzycieli, lecz wystarczy ną większość głosów. Drugą dą sądową jest zakres mocy

żej powoływanych rozpo- ym charakterze prawnym. umowa między dłużnikiem trowego w postaci zatwier- onego charakteru prawnego raz D. Czajka, dla którego ych stanowi swoistą ofertę²³. śród przedstawicieli doktryny rsji pierwotnie obowiązującej). ktem prawnym o złożonym , tj.:

ożonych propozycjach ukła- t, jeżeli na jego wniosek sąd układu, który to wierzyciel

iej formie przez odpowiednią

Podobny pogląd na gruncie obowiązującej ustawy wyraził S. Gurgul²⁶. K. Piasecki, zwrócił zaś uwagę na cywilnoprawny charakter oświadczenia woli upadłego i wierzycieli, a orzeczenie sądu, zdaniem powołanego autora, jest elementem układu mającym charakter publicznoprawny²⁷.

Określając charakter układu na gruncie p.u., A. Witosz jako pierwszy uwzględnił możliwe ograniczenie, a nawet wyłączenie wpływu upadłego na treść propozycji układowych i w rezultacie na treść układu. Zdaniem tego autora charakter prawny układu może być różny, w zależności od tego, jaki podmiot wystąpi z propozycjami układowymi²⁸. B. Jochemczyk, który określając układ jako samodzielną instytucję prawa upadłościowego, wskazał na kilka odrębnych elementów, które są niezbędne do wywołania przez układ skutków prawnych²⁹.

Biorąc pod uwagę wielość koncepcji dotyczących charakteru prawnego układu, należy uznać, że jest to zagadnienie będące przedmiotem nieustającego sporu w doktrynie i nie ma jednego przeważającego poglądu w tym zakresie. Sytuacja również nie uległa zmianie wraz z wejściem w życie p.u. oraz p.r.³⁰. Stanowi to bez wątpienia okazję do podsumowania dotychczasowych poglądów, oceny ich aktualności pod rządami nowych regulacji. Biorąc jednak pod uwagę stosunkowo krótki okres obowiązywania nowych ustaw, nie doszło do wykrystalizowania się konkretnych i jednolitych koncepcji dotyczących charakteru prawnego układu. W związku z tym, analizując skutki wykonania układu dla odpowiedzialności zabezpieczycieli, należy korzystać z dorobku doktryny powstałego pod rządami poprzednich uregulowań prawnych.

Zasada akcesoryjności praw a układ

W aktualnie obowiązującym stanie prawnym bezpośrednio skutki układu wobec współdłużników normuje art. 167 p.r. Ze względu na to, że układ może być zawarty na podstawie przepisów p.u. oraz p.r., istotna jest okoliczność, że art. 167 p.r. w zw. z art. 266f p.u. ma również zastosowanie do układu zawartego w upadłości³¹. Zgodnie z omawianym przepisem układ nie narusza praw wierzyciela wobec poręczyciela upadłego oraz współdłużnika upadłego ani praw wynikających z hipoteki, zastawu, zastawu rejestrowego i hipoteki morskiej, jeżeli były one ustanowione na mieniu osoby trzeciej³². Powyższe stosuje się odpowiednio do praw wynikających z przeniesienia

idowem, Wrocław 1992, s. 613-614.

ż.

szawa 2000, s. 941.

dowym, Bydgoszcz 1992, s. 143.

rzegląd Prawa Handlowego 1994, nr 1

110-111.

2016 r., poz. 2171, ze zm.), dalej: „p.u.”

Warszawa 2006, s. 344.

²⁶ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 902-903.

²⁷ K. Piasecki, *Ustawa prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 251.

²⁸ A. Witosz, *Układ i jego zmiana w postępowaniu upadłościowym z możliwością zawarcia układu [w:] Instytucje prawa upadłościowego i naprawczego* (red. A. Witosz), Katowice 2006, s. 148-150.

²⁹ B. Jochemczyk, *Zawarcie i zatwierdzenie układu w postępowaniu upadłościowym*, Warszawa 2011, s. 175.

³⁰ Ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1508), dalej: „p.r.”

³¹ Odpowiednikiem art. 167 p.r. w poprzednim stanie prawnym był art. 291 p.u.

³² Pierwotnie takiego rozwiązania należy upatrywać w art. 68 Prawa o postępowaniu układowym z 1934 r. Przepis ten ograniczał się do stwierdzenia, że „układ nie narusza praw wierzyciela w stosunku do spółdłużnika i poręczyciela dłużnika”.

na wierzyciela własności rzeczy, wierzytelności lub innego prawa w celu zabezpieczenia wierzytelności³³. W związku z art. 167 p.r. **zabezpieczony wierzyciel, pomimo zawarcia układu, może zatem zrealizować zabezpieczenie ustanowione przez osobę trzecią, tak jakby zabezpieczona wierzytelność nie uległa zmianie.**

Wobec powyższego, w stosunku do współdłużników (w tym dłużników rzeczowych) i poręczycieli wierzytelności objęte układem nie ulegają zmianie ani co do wysokości, ani co do terminu i sposobu zapłaty. Osoby te odpowiadają wobec wierzyciela według pierwotnej treści zobowiązania i w czasie wykonywania przez dłużnika głównego układu wierzyciele mogą dochodzić wobec nich wierzytelności w pełnej wysokości, tj. w wysokości wynikającej z pierwotnego stosunku. SA w Warszawie stwierdził, że „zawarty przez dłużnika głównego układ [...] nie ma żadnego wpływu na zakres zobowiązania poręczycieli i nie zawęża ich odpowiedzialności”, przy czym wyjaśnił, że „art. 68 [p.p.u.] jako *lex specialis* w stosunku do art. 879 § 1 k.c. wyłącza jego stosowanie”³⁴. Stanowisko to zostało następnie zaakceptowane w doktrynie³⁵ i orzecznictwie³⁶.

Chcąc uzasadnić takie rozwiązanie, należy uwzględnić specyfikę postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych, które – z zasady – wiążą się z zagrożeniem dla wierzycieli w związku ze złą sytuacją finansową dłużnika. Powyższe okoliczności materializują podstawową funkcję zabezpieczeń wierzytelności, wobec czego słuszną się wydaje ochrona interesów wierzycieli poprzez umożliwienie im skorzystania z ustanowionych zabezpieczeń. Co do zasady wierzyciel musi wyrazić zgodę na zmianę lub umorzenie zobowiązania głównego, a co za tym idzie odpowiednią redukcję zabezpieczenia. Inaczej jednak sytuacja wygląda w toku postępowania, w którym ma dojść do zawarcia układu, do czego wystarczy zgoda większości wierzycieli posiadających określoną większość głosów. W przypadku zawierania układu poszczególni wierzyciele mogą nie mieć wpływu na ewentualne umorzenie części przysługujących im wierzytelności, a przede wszystkim pozostają w niepewności, czy dłużnik (niewypłacalny albo zagrożony niewypłacalnością) układ wykona.

Regulacja art. 167 p.r. ma przede wszystkim chronić interes wierzyciela poprzez utrzymanie w pełnej wysokości zabezpieczenia pierwotnej wierzytelności, gdy zaktualizują się przesłanki wykorzystania tego zabezpieczenia podczas wykonywania układu przez dłużnika głównego. Należy bowiem pamiętać (o czym szerzej w dalszej części artykułu), że samo zawarcie układu jeszcze definitywnie nie zmienia stosunku prawnego pomiędzy

³³ Zmiana dotyczyła jedynie redakcji art. 291 ust. 2 p.u., który pozwalał na odpowiednie stosowanie przytoczonej zasady do przewłaszczenia na zabezpieczenie. Sens regulacji nie uległ jednak zmianie. Por. B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz* (red. P. Filipiak, A. Hrycaj), Warszawa 2016, komentarz do art. 167 p.r.

³⁴ Wyrok SA w Warszawie z 11.12.1996 r. (I ACR 985/96), Wokanda 1996, nr 7, poz. 46.

³⁵ A. Szpunar, *Głosa do orzeczenia SA z 11.12.1996 r. (I ACR 985/96)*, Orzecznictwo Sądów Polskich 1998, nr 2, s. 87-89.

³⁶ Wyrok SA w Szczecinie z 24.05.2006 r. (I ACa 45/06), LEX nr 279969.

restru
przez
wzglę
akces
istnie
aż do

Rosz

W

nie p

roszc

wspó

jego

się by

w jał

pogl

dokt

synr

N

któr

nika

czyc

wier

dłuż

kości

w or

przy

przy

rosz

wzgl

w te

37 S.

i j

i j

38 V

A

t.

§

cc

39 V

w

w

st

je

u

w

z

40 S

A

Monitor

ego prawa w celu
r. zabezpieczony
izować zabezpie-
pieczona wierzy-

w (w tym dłużni-
ładem nie ulegają
bu zapłaty. Osoby
eści zobowiązania
i wierzyciele mogą
ści, tj. w wysoko-
wie stwierdził, że
żadnego wpływu
łpowiedzialności”,
/is w stosunku do
o zostało następnie

ić specyfikę postę-
zasady – wiążą się
inansową dłużnika.
abezpieczeń wierzy-
wierzycieli poprzez
czeń. Co do zasady
zobowiązania głów-
enia. Inaczej jednak
ś do zawarcia ukła-
adających określoną
czególni wierzycie-
ści przysługujących
wności, czy dłużnik
wykona.

ś interes wierzyciela
pierwotnej wierzy-
tego zabezpieczenia
go. Należy bowiem
, że samo zawarcie
równego pomiędzy

na odpowiednie stosowanie
cji nie uległ jednak zmianie.
A. Hrycaj), Warszawa 2016,

ś, nr 7, poz. 46.
zecznictwo Sądów Polskich

restrukturyzowanym dłużnikiem a wierzycielem, a skutek ten dopiero zachodzi przez wykonanie układu – wówczas stosunek zobowiązaniowy wygasa. Z tych względów wydaje się, że art. 167 p.r. nie przełamuje definitywnie zasady akcesoryjności praw, gdyż wierzytelność zrestrukturyzowana układem nadal istnieje (pod warunkiem rozwiązującym uchylecia lub wygaśnięcia układu) aż do momentu jej zaspokojenia na zasadach wynikających z układu.

Roszczenia regresowe względem restrukturyzowanego dłużnika

W świetle wyżej prowadzonych rozważań wskazać należy, że w doktrynie pojawiła się wątpliwość, czy współdłużnikowi i poręczycielowi służy roszczenie regresowe w stosunku do dłużnika, który zawarł układ, jeżeli współdłużnik i – odpowiednio – poręczyciel po zawarciu układu, ale przed jego wykonaniem, zapłacili dług w pełnej wysokości. Odpowiedź wydawała się być zasadniczo podzielana w doktrynie i judykaturze, bowiem w zakresie, w jakim odnosiła się do uprzednich rozwiązań prawnych, prezentowano poglądy, że roszczenie takie nie przysługuje poręczycielowi³⁷, zaś część doktryny wskazywała na konieczność analizy takiej sytuacji w każdorazowym stanie faktycznym³⁸.

Na gruncie obecnego stanu prawnego słuszność należy przyznać koncepcji, która zakłada, że w razie spłaty zobowiązania przez współdłużnika, dłużnika rzeczowego (także przy przewłaszczeniu na zabezpieczenie) lub poręczyciela, na podstawie art. 518 k.c. wstępują oni w miejsce zaspokojonego wierzyciela, ale tylko w zakresie objętym układem. Poręczyciel lub współdłużnik mogą w tej sytuacji domagać się zapłaty z tytułu regresu w wysokości i terminach objętych układem. Potwierdzenie tego poglądu znajdujemy w orzecznictwie Sądu Najwyższego³⁹, a także w piśmiennictwie⁴⁰. Tytułem przykładu, jeśli mocą układu umorzono 20% wierzytelności, a wierzycielowi przysługuje roszczenie o zapłatę 10 000 zł, to całkowite zaspokojenie tego roszczenia przez poręczyciela powoduje ten skutek, że poręczyciel nabywa względem restrukturyzowanego dłużnika roszczenie o zapłatę 8000 zł płatne w terminach określonych w układzie.

³⁷ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 1136 i powołana tam literatura; R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 341 i powołana tam literatura.

³⁸ Wyjątki *ad casum* dopuszcza A. J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz* (red. A. Torbus, A. J. Witosz, A. Witosz), Warszawa 2016, s. 482; A. J. Witosz [w:] *System prawa handlowego*, t. 6 (red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz), Warszawa 2016, s. 500, wskazując na art. 376 § 2 k.c. i okoliczność, że restrukturyzacja może dotyczyć podmiotów zagrożonych niewypłacalnością, co uzasadniałoby ewentualny regres.

³⁹ Wyrok SN z 29.04.1938 r. (I C 2647/37), OSN 1939, nr 2, s. 92. SN stwierdził, że indosant, który wykupił weksel od posiadacza, nie ma praw regresowych w stosunku do wystawcy w przypadku, gdy wystawca po ogłoszeniu mu upadłości zapłacił w myśl zawartego układu z wierzycielami zredukowaną sumę i w ten sposób w ogóle uwolnił się z długu z racji wystawienia weksla. SN uznał, że pogląd ten jest zgodny z zasadą, iż układ nie narusza praw wierzyciela w stosunku do współdłużnika i poręczyciela upadłego, i z poglądami jurysprudenencji, według których „jeżeli jeden ze współdłużników zapłacić musi wierzycielowi więcej, niż wynika z układu, to z powodu zapłaty nadwyżki nie służy mu roszczenie zwrotne w stosunku do upadłego”.

⁴⁰ S. Gurgul, *Układ w postępowaniu upadłościowym*, Monitor Prawniczy 2007, Nr 2, s. 75; F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 824.

Wykonanie układu przez dłużnika

Nie budzi wątpliwości, że układ w zakresie, w jakim w jego wykonaniu dochodzi do zaspokojenia wierzyciela, definitywnie wygasza zobowiązanie, a co za tym idzie – zwalnia z odpowiedzialności także poręczyciela, dłużnika solidarnego czy dłużnika rzeczowego. Skutek ten zaistnieje niezależnie od tego, czy ostatecznie zapadnie postanowienie o wykonaniu układu (art. 172 p.r.), czy też dojdzie do uchylecia (art. 176 p.r.) albo wygaśnięcia układu (art. 178 p.r.). W każdym bowiem wypadku spełnienie świadczenia przez dłużnika lub osobę trzecią uprawnioną do wykonania układu (np. w razie układu likwidacyjnego – art. 159 w zw. z art. 160 ust. 2 p.r.) wygasza podstawowy stosunek zobowiązaniowy, a w ślad za tym związane z nim powinności akcesoryjne.

Powyższe stanowisko można zobrazować na przykładzie konwersji wierzytelności na akcje lub udziały, ponieważ na jej podstawie dochodzi do zaspokojenia wierzytelności w części objętej konwersją. Konwersja nie powoduje bowiem umorzenia, lecz wzajemną kompensatę należności (długu i wkładu) – także w zakresie *agio*⁴¹. W konsekwencji, jeśli układ przewiduje pełną konwersję wierzytelności na akcje, to wierzytelność zostaje zaspokojona w całości, a odpowiedzialność współdłużników zasadniczo wygasa (na podstawie art. 366 k.c.). Dotyczy to także tej części wierzytelności, która stanowi nadwyżkę – odgrywa ona rolę zbliżoną do umorzenia, ale jest elementem ceny emisyjnej, a więc i w tym zakresie następuje spłata wierzytelności. Jeśli jednak układ przewidywałby umorzenie części wierzytelności i konwersję pozostałej kwoty, to sytuacja wierzyciela byłaby odmienna. Zostałby on bowiem zaspokojony jedynie częściowo w zakresie objętym konwersją, a kwot umorzonych układem mógłby w dalszym ciągu dochodzić od pozostałych współdłużników.

Jeśli na mocy układu, bez względu na to, w jaki sposób dojdzie do pełnego zaspokojenia wierzyciela (poprzez konwersję na akcje lub udziały czy poprzez przejęcie majątku dłużnika w wykonaniu układu likwidacyjnego), to prawa akcesoryjne ustanowione na zabezpieczenie wierzytelności (zarówno te o charakterze osobistym, jak i rzeczowym) definitywnie wygasają. W sytuacji częściowego zaspokojenia wierzyciela zabezpieczenie trwa nadal, jednakże wierzyciel może się zaspokoić do wysokości zobowiązania dłużnika głównego, pomniejszonego o wysokość rozszczenia zaspokojonego na mocy układu.

Potwierdzenie takiego stanowiska znajdujemy u P. Zimmermana, który stwierdził, że wierzytelność definitywnie wygasa wskutek wykonania układu zakładającego konwersję całości długu na akcje (udziały). Z tych względów przyjąć należy, że zastrzeżenie: „układ nie narusza” odnosi się wyłącznie do sytuacji, gdy nie dochodzi do pełnego zaspokojenia wierzyciela. Jeśli układ przewiduje pełne zaspokojenie i zostaje wykonany wskutek

⁴¹ A. J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne...* (red. A. Torbus, A. J. Witosz, A. Witosz), s. 484.

, w jakim w jego wyko-
definitywnie wygasa
powiedzialności także
ka rzeczowego. Skutek
zapadnie postanowienie
do uchylecia (art. 176 p.r.)
n bowiem wypadku speł-
nią uprawnioną do wyko-
- art. 159 w zw. z art. 160
żaniowy, a w ślad za tym

ia przykładzie konwersji
ia jej podstawie dochodzi
konwersją. Konwersja nie
pensatę należności (długu
ncji, jeśli układ przewiduje
rzytelność zostaje zaspo-
żników zasadniczo wygasa
tej części wierzytelności,
żoną do umorzenia, ale jest
sie następuje spłata wierzy-
orzenie części wierzytelno-
rzyciela byłaby odmienna.
ściowo w zakresie objętym
w dalszym ciągu dochodzić

o, w jaki sposób dojdzie
ez konwersję na akcje lub
nika w wykonaniu układu
owione na zabezpieczenie
obistym, jak i rzeczowym)
go zaspokojenia wierzyciela
może się zaspokoić do wyso-
iejszonego o wysokość rosz-

my u P. Zimmermana, który
ygasa skutek wykonania
ju na akcje (udziały). Z tych
kład nie narusza” odnosi się
ełnego zaspokojenia wierzy-
e i zostaje wykonany skutek

s, A. J. Witosz, A. Witosz), s. 484.

konwersji, to wygasają także prawa akcesoryjne typu poręczenie⁴². Jak przy tym słusznie zauważył A. J. Witosz, **nawet jeśli dojdzie do uchylecia układu w późniejszym czasie, to nie wpływa to na sytuację wierzyciela, którego wierzytelność w całości została poddana konwersji na akcje (udziały) – należy go traktować jak spłaconego**⁴³.

Mniej oczywista wydaje się sytuacja, gdy układ został wykonany w całości, ale jednocześnie przewidywał częściową redukcję wierzytelności. Z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o wykonaniu układu dochodzi do potwierdzenia, że wierzytelności objęte układem wygasły, również w części niezaspokojonej (umorzonej). Pojawia się więc pytanie, czy także wówczas, tj. na etapie, gdy układ już nie obowiązuje, bo został skonsumowany, ma zastosowanie zasada, określona w art. 167 p.r. O ile na wcześniejszym etapie, tj. w fazie wykonywania układu, pogląd ten nie budzi wątpliwości z uwagi na istnienie wierzytelności w pełnej wysokości (jak wcześniej wskazano, samo zawarcie i zatwierdzenie układu nie wygasa definitywnie pierwotnego stosunku zobowiązaniowego), o tyle brak jest przepisu, który zakładałby istnienie praw akcesoryjnych w sytuacji definitywnego wygaśnięcia prawa podstawowego. Zagadnienie to nie zostało szerzej omówione w doktrynie, zaś stany faktyczne, które legły u podstaw opublikowanych orzeczeń zapadłych na gruncie art. 68 p.p.u. (i późniejszych odpowiedników tego przepisu), zazwyczaj odnosiły się do sytuacji, gdy układ był jeszcze w fazie wykonywania, a wierzyciele podejmowali czynności windykacyjne w zakresie zredukowanej części wierzytelności, a zatem roszczenie istniało w wysokości, w jakiej nie zostało do tej pory zaspokojone przez restrukturyzowanego dłużnika.

W orzecznictwie, jeszcze na gruncie przepisów p.p.u., sformułowano pogląd, że układ, będący w znacznej części wynikiem dobrej woli wierzyciela, stanowi rezygnację z jego uprawnień jedynie w stosunku do dłużnika, nie narusza natomiast jego praw w stosunku do poręczyciela dłużnika ani nawet w stosunku do współdłużnika⁴⁴. Nie polemizując z tak postawioną tezą, wydaje się, że wymaga ona jednak szerszego uzasadnienia poprzez odwołanie się do istoty i skutków zawartego, a niewykonanego jeszcze układu. Przede wszystkim układ nie może naruszać praw wierzyciela wobec poręczyciela, dłużnika solidarnego czy dłużnika rzeczowego nie tylko dlatego, że jego obowiązywanie jest wynikiem dobrej woli wierzycieli, ale także dlatego, że „los” restrukturyzowanych wierzytelności nie zostaje przesądzony ani z chwilą przyjęcia układu przez wierzycieli, ani z chwilą jego prawomocnego zatwierdzenia przez sąd. Z momentem przyjęcia, a następnie zatwierdzenia układu nie dochodzi bowiem do definitywnej zmiany treści

⁴² P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016, Legalis, komentarz do art. 167 p.r., nb 7.

⁴³ A. J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne...* (red. A. Torbus, A. J. Witosz, A. Witosz), s. 513.

⁴⁴ Wyrok SA w Warszawie z 24.11.1995 r. (I ACr 895/95), LEX nr 24451.

stosunku prawnego, jaki łączy wierzyciela i restrukturyzowanego dłużnika. Od tej chwili dłużnik jest uprawniony i obowiązany wykonywać swoje zobowiązania w zrestrukturyzowanej formie, co nie oznacza, że tak się będzie działo. **Dopiero bowiem z chwilą faktycznego wykonania układu i wydania przez sąd postanowienia o wykonaniu układu mamy do czynienia z sytuacją wygaśnięcia zobowiązania. Do tego zaś czasu obowiązywanie układu ma charakter warunkowy i mowa tu o warunku rozwiązującym, którym jest wydanie przez sąd postanowienia o uchyleniu układu (art. 176 p.r.) albo zmianie układu (art. 173 p.r.) bądź wygaśnięcie układu (art. 178 p.r.).** W każdym z tych przypadków dochodzi do ingerencji w stosunek prawny będący przedmiotem restrukturyzacji i w konsekwencji stosunek ten podlega: wtórnej restrukturyzacji (zmiana układu, czyli nadal prawa wierzyciela wobec poręczyciela, dłużnika solidarnego czy dłużnika rzeczowego pozostają nienaruszone) albo wraca do swojej pierwotnej wysokości (uchylenie albo wygaśnięcie układu, czyli nadal prawa wierzyciela wobec zabezpieczyciela pozostają nienaruszone), z tym że restrukturyzacja nie dotyka tej części wierzytelności, która w czasie wykonywania układu została zaspokojona (art. 179 ust. 1 zd. 2 i ust. 2 p.r. – prawa wierzyciela wobec zabezpieczycieli wygasają w zakresie wyznaczonym poziomem zaspokojenia wierzyciela w układzie).

Reasumując, można postawić tezę, że art. 167 p.r. nie narusza zasady akcesoryjności praw, gdyż jego zastosowanie odnosi się do fazy wykonywania układu zawartego w postępowaniu restrukturyzacyjnym lub układu w upadłości. Tak długo, jak układ jest wykonywany, wierzyciele mogą realizować zabezpieczenia swoich wierzytelności względem osób trzecich w pełnej wysokości, gdyż do dnia wykonania układu nie można mówić o definitywnym wygaśnięciu stosunku zobowiązaniowego. Każdoczesne zaspokojenie wierzyciela w układzie zwalnia zabezpieczyciela z długu w zakresie dokonanej przez dłużnika (lub osobę trzecią) spłaty. Z chwilą zaś wygaśnięcia zobowiązania, czyli z momentem wykonania układu, stosunek zobowiązaniowy definitywnie wygasa, a układ przestaje obowiązywać wskutek skonsumowania. Można więc postawić tezę, że właśnie w tym momencie dochodzi także do wygaśnięcia praw akcesoryjnych, a to z uwagi na nieistnienie stosunku podstawowego, z którym te prawa są związane. Koncepcja ta w żaden sposób nie narusza wyrażonej w art. 167 p.r. zasady ochrony praw akcesoryjnych, gdyż pozwala wierzycielom na prowadzenie działań windykacyjnych względem osób trzecich (z praw akcesoryjnych) tak długo, jak nie jest wiadome, czy układ zostanie przez dłużnika zrealizowany na zasadach, na które zgodzili się wierzyciele i które uznał za zgodne z prawem sąd restrukturyzacyjny (upadłościowy).

Umorzenie zobowiązań w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec osoby fizycznej

Zgodnie z art. 370a ust. 5 p.u. (w przypadku upadłości osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą) i art. 491¹⁵ ust. 5 p.u. o tożsamym brzmieniu (w przypadku tzw. upadłości konsumenckiej), **ustalenie planu spłaty**

wierzycieli nie narusza praw wierzyciela wobec poręczyciela upadłego oraz współdłużnika upadłego ani praw wynikających z hipoteki, zastawu, zastawu rejestrowego, zastawu skarbowego lub hipoteki morskiej, jeżeli były one ustanowione na mieniu osoby trzeciej.

Ustalenie planu spłaty wierzycieli i umorzenie zobowiązań upadłego jest skuteczne również w stosunkach między upadłym a poręczycielem, gwarantem i współdłużnikiem upadłego. Podobnie więc jak w przypadku układu, w razie spłaty zobowiązania w okresie planu spłaty przez zabezpieczyciela wstępują oni w miejsce zaspokojonego wierzyciela (art. 518 k.c.), jednak wyłącznie w zakresie objętym planem spłaty. Poręczyciel lub współdłużnik mogą w tej sytuacji domagać się zapłaty z tytułu regresu w wysokości i terminach objętych planem spłaty (art. 370a ust. 5 zd. 2 i art. 491¹⁵ ust. 5 zd. 2 p.u.).

Zaznaczyć należy wyraźnie, że **nie ma w powyższych przepisach ani w całej ustawie p.u. mowy o tym, co dzieje się ze zobowiązaniem poręczyciela czy dłużnika rzeczowego (zobowiązaniem o charakterze akcesoryjnym) wobec wierzyciela po wykonaniu planu spłaty i prawomocnym umorzeniu zobowiązania dłużnika głównego.** Artykuł 370a ust. 5 zd. 1 i art. 491¹⁵ ust. 5 zd. 1 p.u. w swym literalnym brzmieniu dotyczą okresu po ustaleniu planu spłaty – czasu, kiedy dłużnik swój plan spłaty wykonuje. Czym innym jest sytuacja, kiedy zobowiązanie dłużnika głównego jest prawomocnie umorzone.

W ocenie autorów nie jest możliwe automatyczne rozciągnięcie powyższego uregulowania na okres po umorzeniu zobowiązań. W art. 370a ust. 5 zd. 2 oraz art. 491¹⁵ ust. 5 p.u. ustawodawca posługuje się zarówno wyrażeniem „ustalenie planu spłaty”, jak i „umorzenie zobowiązań”. Gdyby więc racjonalny prawodawca miał zamiar w zdaniu pierwszym powyższych przepisów wyrazić, że prawomocne umorzenie zobowiązań nie narusza praw wierzyciela wobec poręczyciela upadłego oraz współdłużnika upadłego ani praw wynikających z zabezpieczeń rzeczowych na mieniu osoby trzeciej, wskazałby to wprost także w tym zdaniu, które zaczynałoby się od wyrażenia: „ustalenie planu spłaty wierzycieli i umorzenie zobowiązań upadłego nie narusza praw wierzyciela wobec (...)”.

Warto dodać, że w przypadku upadłości konsumenckiej, gdzie możliwe jest umorzenie zobowiązań bez ustalenia planu spłaty, w przepisach regulujących takie umorzenie w ogóle nie ma odpowiednika art. 491¹⁵ ust. 5 zd. 2 p.u. Oczywiście jest natomiast, że w upadłości konsumenckiej umorzenie zobowiązań bez wyznaczania planu spłaty – z uwagi na szczególną sytuację osobistą upadłego – oraz umorzenie zobowiązań po wykonaniu planu spłaty mają taki sam charakter i powinny mieć tożsame skutki.

Nie jest jedynym argumentem w tym zakresie literalna wykładnia przepisów. Plan spłaty w upadłości zarówno jednoosobowego przedsiębiorcy, jak i osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej mają niejako charakter warunkowy. W przypadku niewykonywania przez upadłego jego obowiązków sąd uchyla plan spłaty. Prawomocne uchylenie planu spłaty wierzycieli oznacza, że dłużnik nie zasłużył na skorzystanie

z dobrodziejstwa umorzenia niezaspokojonych zobowiązań. Stąd też w razie uchylecia planu spłaty wierzycieli zobowiązania upadłego nie podlegają umorzeniu, a wierzyciele mogą ich dochodzić od dłużnika w pełnym wymiarze, wraz z odsetkami za czas po dniu ogłoszenia upadłości⁴⁵. Podczas wykonywania planu spłaty wierzytelność pierwotna nadal istnieje. Można więc mówić także o istnieniu jej zabezpieczeń, a więc zobowiązania zabezpieczyciela w pierwotnej wysokości. Niespłacona część wierzytelności podlega umorzeniu dopiero pod warunkiem rzetelnego wykonania planu spłaty przez dłużnika. Wtedy zobowiązanie wygasa. Trudno mówić w takim wypadku, po wygaśnięciu zobowiązania głównego, o dalszym istnieniu zabezpieczenia. Nie ma ustawowych podstaw, zgodnie z zasadą *exceptio-nes non sunt extendendae*, by przyjmować, że po umorzeniu zobowiązań mamy do czynienia z wyjątkiem od zasady akcesoryjności (podobnie jak w odniesieniu do wykonanego układu).

Pomimo powyższych argumentów, Sąd Najwyższy⁴⁶ stwierdził odmiennie, wskazując m.in., że: „art. 369 p.u. dopuszcza umorzenie tylko długów upadłego będącego osobą fizyczną. Udzielić wierzycielowi akcesoryjnego zabezpieczenia, obejmującego dług upadłego będącego osobą fizyczną, mogą także osoby prawne. Gdyby wskutek umorzenia długu upadłego wygasła jednocześnie odpowiedzialność osoby prawnej, która udzieliła zabezpieczenia o charakterze akcesoryjnym, podmiotowy zakres zastosowania art. 369 p.u. wykroczyłby poza granice określone przez ustawodawcę. Co więcej, dopuszczone przez art. 369 p.u. umorzenie uzasadnione jest względami humanitarnymi oraz społecznymi i uzależnione od wystąpienia szczególnych okoliczności: niezależnych od upadłego, wyjątkowych przyczyn niewypłacalności, rzetelnego postępowania upadłego zarówno przed ogłoszeniem upadłości, jak i w toku postępowania upadłościowego (...). Rozciągnięcie skutków umorzenia na osoby odpowiedzialne wobec wierzyciela z tytułu akcesoryjnego zabezpieczenia umorzonego długu upadłego czyniłoby wszystkie te osoby, zarówno prawne, jak fizyczne, beneficjentami rozwiązania przyjętego w art. 369 p.u. z oczywistym naruszeniem wskazanych wyjątkowych przesłanek zastosowania tego przepisu”.

Z powyższego uzasadnienia wywieść można stanowisko Sądu Najwyższego, że wykonany w upadłości osoby fizycznej plan spłaty, a w restrukturyzacji – wykonany układ, nie wygasa m.in. poręczeń, hipotek, zastawów czy zastawów rejestrowych. Jako argument SN podaje m.in. to, że przepisy p.u. o planie spłaty dopuszczają umorzenie tylko długów upadłego będącego osobą fizyczną.

Zdaniem autorów niniejszego artykułu nie oznacza to jednak, że umorzenie zobowiązania osoby prawnej nie jest możliwe. **Zobowiązanie**

⁴⁵ P. Zimmerman, *Prawo...*, komentarz do art. 370e p.u., nb 5.

⁴⁶ Wyrok SN z 5.02.2016 r. (IV CSK 346/15), *Monitor Prawa Bankowego* 2017, nr 2. Powołany wyrok odnosi się, co prawda, do poprzedniego stanu prawnego, jednak orzeczenie to może mieć wpływ na interpretację obecnie obowiązujących przepisów.

1. Stąd też w razie jego nie podlegania w pełnym zakresie wierzyciela⁴⁵. Podczas gdy istnieją. Można zobowiązania zabezpieczyć wierzyciela w wykonaniu planu no mówić w takim dalszym istnieniu z zasadą *exceptio* w zobowiązaniach wierzyciela (podobnie jak

stwierdził odmienienie tylko długów wierzyciela akcesoryjnego wierzyciela, mogą upadłego wygasła wierzyciela zabezpieczenia art. 369 ust. 1 pkt 1 u.d.m.w. Co więcej, nie jest względami stopnia szczególnej przyczyn niewypłacalności przed ogłoszeniem (...). Rozciągnięcie wierzyciela z tytułu upadłego czyniłoby wierzyciela nieefektywnym w rozwiązaniu wskazywanych

risko Sądu Najwyższego, a w restrukturyzacji, hipotek, zastawów i in. to, że przepisy upadłego będącego

acza to jednak, że we. **Zobowiązanie**

2017, nr 2. Powołany wyrok w sprawie może mieć wpływ

dłużnika głównego (osoby fizycznej) wygasa bowiem na skutek umorzenia przewidzianego przez przepisy p.u., natomiast zobowiązanie zabezpieczyciela wygasa na podstawie innych przepisów prawa cywilnego, tj. przepisów dotyczących akcesoryjności zabezpieczeń, w tym m.in. art. 879 § 1 k.c. oraz art. 94 u.k.w.h. Nie można się zatem zgodzić ze stwierdzeniem, że wygaśnięcie zobowiązania zabezpieczyciela wykraczałoby poza granice określone przez ustawodawcę.

Autorzy dostrzegają argumenty dotyczące względów humanitarnych czy społecznych, o których wspomina Sąd Najwyższy. Można się zgodzić z nimi jednak jedynie częściowo. Po pierwsze, poręczyciel czy dłużnik rzeczowy, zgadzając się na poręczenie albo ustanowienie zabezpieczenia na swoim majątku, wiedzą, że w przypadku spłaty czy skierowanej przeciwko nim egzekucji zobowiązania dłużnika głównego następnie to oni będą mogli dochodzić od dłużnika głównego zaspokojenia roszczenia regresowego. Istotą tych zabezpieczeń jest nie tylko to, że zabezpieczyciel ręczy za dłużnika głównego, lecz także to, że to, co spłaci, będzie mógł sam od dłużnika głównego egzekwować. Rozszerzające rozumienie art. 370a ust. 5 zd. 1 czy art. 491¹⁵ ust. 5 zd. 1 p.u. – w przypadku planu spłaty przy upadłości osoby fizycznej – poprzez rozciągnięcie tych uregulowań na okres po umorzeniu zobowiązań naruszałoby ideę regresowości zabezpieczenia.

Po drugie, odnosząc się do względów humanitarnych czy społecznych, dłużnik rzeczowy czy poręczyciel, w szczególności jeżeli upadły jest osobą fizyczną, często także są osobami fizycznymi. Gdyby przyjąć rozumowanie SN z uzasadnienia cytowanego wyżej wyroku, upadłość osoby fizycznej prowadziłaby niezwykle często do zadłużenia, a następnie niewypłacalności i upadłości kolejnych osób fizycznych. Nie jest to bynajmniej rozwiązaniem humanitarne i sprawiedliwe. Wierzyciel jest co prawda „wyłączony” ze swojej wierzycielskiej, jednak ma przynajmniej wpływ na przebieg postępowania upadłościowego, jest zawiadamiany o ogłoszeniu upadłości i może wziąć aktywny udział w postępowaniu, w tym być beneficjentem planu spłaty. Zabezpieczyciel, jeśli nie jest wierzycielem dłużnika głównego, nie otrzyma nawet zawiadomienia o ogłoszeniu upadłości, co może znacznie utrudnić mu jakiegokolwiek działanie.

Podsumowanie

Podsumowując należy wskazać, że, w związku z brzmieniem art. 370a ust. 5 zd. 1 p.u. (w przypadku upadłości przedsiębiorcy), art. 491¹⁵ ust. 5 zd. 1 p.u. (przy upadłości konsumenckiej) i art. 167 ust. 1 p.r. (w przypadku układu) w stosunku do poręczyciela, współdłużnika czy dłużnika rzeczowego wierzycielskiej objęte planem spłaty wierzycieli lub – odpowiednio – układem zasadniczo nie ulegają zmianie ani co do wysokości, ani co do terminu i sposobu zapłaty. Zabezpieczyciele odpowiadają wobec wierzyciela według pierwotnej treści zobowiązania, a wierzyciel w tym czasie może podejmować wobec nich działania windykacyjne.

Ustalenie planu spłaty wierzycieli i umorzenie zobowiązań upadłego jest skuteczne również w stosunkach między upadłym a zabezpieczycielem. Oznacza to, że w razie spłaty zobowiązania dłużnika głównego przez zabezpieczyciela wstępuje on w miejsce zaspokojonego wierzyciela, ale tylko w zakresie objętym planem spłaty lub układem. Może on domagać się od dłużnika głównego zapłaty z tytułu regresu w wysokości i terminach objętych planem spłaty albo – odpowiednio – układem.

Nie ma natomiast konkretnych przepisów normujących status zabezpieczyciela po umorzeniu zobowiązania dłużnika: zarówno po wykonaniu planu spłaty, jak i po wykonaniu układu zawartego w upadłości lub postępowaniu restrukturyzacyjnym. **Pomimo że można spotkać się w doktrynie i orzecznictwie z poglądem przeciwnym, w ocenie autorów należy przyjąć, iż – zgodnie z zasadą akcesoryjności zabezpieczeń – wygasają one wraz z wygaśnięciem zobowiązania dłużnika przez jego umorzenie.** Nie ma natomiast wystarczających argumentów, by odejść od zasady akcesoryjności w tym wypadku i rozciągnąć zakres art. 370a ust. 5 zd. 1 p.u., art. 491¹⁵ ust. 5 zd. 1 p.u. i art. 167 ust. 1 p.r. także na okres po zakończeniu wykonywania planu spłaty albo układu i definitywnym wygaśnięciu wskutek tych zdarzeń zobowiązań dłużnika.

BARTOSZ SIERAKOWSKI

radca prawny, wspólnik w Zimmerman i Wspólnicy sp. k.

BARBARA SZCZEPKOWSKA

radca prawny w Zimmerman i Wspólnicy sp. k.

ALEKSANDRA WITOWSKA

aplikant adwokacki, Zimmerman i Wspólnicy sp. k.

kancelaria specjalizuje się w prawie upadłościowym i egzekucyjnym oraz poprzez Zimmerman Filipiak Restrukturyzacja S.A. także w prawie restrukturyzacyjnym

Prof.
Of. Ci.
w kt.
i inst.

Celer
lub o.
poda
zglas
schai